

[Landbrugsministeren.]

Endvidere tillader jeg mig på ministeren for offentlige arbejders vegne for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om ændring i statsbaneloven.*

Som det vil fremgå af bemærkningerne, står lovforslaget i nøje sammenhæng med det samtidig hermed fremsatte lovforslag om ændringer i postloven, idet man i overensstemmelse med hidtidig praksis har fundet det rigtigt at lade taksterne for bane-pakker og taksterne for postpakker følges ad.

Udover den takstpolitiske begrundelse er lovforslaget også begrundet i de stigende omkostninger ved udbringningen af pakkerne til adressaterne, hvilken udbringning sker gratis for disse.

De foreslåede takstforhøjelser udgør 10 øre pr. pakke indtil 5 kg, medens forhøjelsen for pakker i højere vægtklasser udgør 25 øre pr. pakke.

Provenuet af disse forhøjelser anslås at ville give statsbanerne en indtægtsforøgelse på $\frac{3}{4}$ mill. kr. årlig.

Med disse bemærkninger tillader jeg mig at indstille forslaget til det høje tings villige behandling.

Undervisningsministeren (Bomholt): Jeg skal tillade mig for det høje folketing at fremsætte *forslag til lov om ændring af lov nr. 311 af 4. juli 1942 om folkehøjskoler og landbrugsskoler som ændret ved lov nr. 323 af 14. juni 1946, lov nr. 190 af 15. marts 1947 samt lov nr. 206 af 12. april 1949.*

Initiativet til dette lovforslag, der tilsigter en forbedring af højskolernes og landbrugsskolernes økonomiske kår gennem øget støtte fra statens side, er udgået fra foreningen af højskoler og landbrugsskoler, som har rettet henvendelse til ministeriet først og fremmest om en forhøjelse af statens tilskud til de pågældende skoler.

Det er givet, at der er stærkt behov for øget støtte, idet den betydelige prisstigning, der er sket siden den nugældende højskolelovs gennemførelse i 1942, i høj grad har ramt disse skoler. Den voldsomme stigning,

der siden da har ramt udgiftsposter som vedligeholdelse, brændsel, madvarer og medhjælp, der spiller en afgørende rolle på disse skolers udgiftsregnskab, indgår overhovedet ikke i tilskudsberegningen, og det er heller ikke praktisk muligt at søge dækning for denne udgiftsstigning gennem elevbetalingen.

Den forhøjelse af lønningstilskuddet til 50 pct. af skolens lønudgifter, der blev indført i 1942, har derhos ikke medført en tilsvarende egentlig driftslettelse for skolerne, da disse jo altid selv har skullet bære halvdelen af enhver stigning på denne post.

Samtidig med udgiftsstigningen er endvidere en del skoler — navnlig de mindre og de, der ligger i tyndt befolkede egne — ramt på indtægtsiden af nogen nedgang i antallet af elever, der kan gennemføre et fuldt 3 eller 5 måneders kursus, og som kan medregnes i det antal årselever, der kræves som betingelse for skolens tilskudsret. Disse skoler har derfor i vidt omfang måttet arbejde med kortere kursus uden normalt statstilskud for at stive økonomien af uden dog at kunne skabe nogenlunde tilfredsstillende balance.

Det er min opfattelse, at man i betragtning af højskolens hidtidige indsats i dansk folkelig kulturs tjeneste må anse det for en uafviselig pligt for nutidens danske samfund at imødekomme dette behov for yderligere støtte og at sikre højskolen, at den kan fortsætte og forny sit virke under tilfredsstillende kår og i det hele afpasset efter tidens udvikling. Dette er baggrunden for det udarbejdede lovforslag, der støtter skolerne dels direkte gennem en forhøjelse af de nuværende tilskud, dels indirekte ved at indføre smidigere og lempeligere regler angående kravene til de forskellige kursus' længde og varighed. Det tilsigtes derigennem ikke blot at øge elevtilgangen til skolerne, men også at søge eleverne hentet fra videre kredse af befolkningen end hidtil, hvor det i overvejende grad har været landbefolkningens unge, der har søgt højskolen.

[Undervisningsministeren.]

Tiden er inde til et fremstød for den danske højskole, nationalt og nordisk, og indenfor Norden er det Danmark, der har de naturligste forudsætninger for at yde et væsentligt bidrag. Med bevarelsen af højskolens hidtidige frihed og med fastholdelse af dens centrale opgave: at bringe ungdom i forbindelse med de værdier, der betyder mest i menneskets og folkets liv, må det i den kommende tid alvorligt tilstræbes at drage nye grupper af dansk ungdom, industriens, handelens og håndværkets og i det hele taget byernes unge, ind i et positivt forhold til højskolen, og en forudsætning herfor er, at vore højskoler med hensyn til økonomi, lærerkår o. s. v. kan være på højde med tidens vilkår.

Tilskudsforhøjelsen efter lovforslaget omfatter samtlige statstilskud:

Grundtilskuddet foreslås forhøjet fra 1 000 kr. til 3 000 kr. Denne forhøjelse vil især have betydning for de vanskeligt stillede mindre højskoler.

Bygningstilskuddet lovfæstes nu til $3\frac{1}{2}$ pct. af skolernes værdi mod tidligere 2 pct., ved finanslov dog forhøjet til $3\frac{1}{2}$ pct., medens lejetilskuddet er forhøjet fra $\frac{2}{5}$ til halvdelen af lejeudgiften.

Endvidere foreslås tilskuddet til anskaffelse af undervisningsmateriel forhøjet fra 35 pct. til 50 pct.

Den mest betydningsfulde forhøjelse gælder dog løntilskuddet: fra 50 pct. af skolens udgifter til lærerløn til 70 pct. Under den nugældende ordning har det været vanskeligt for skolerne ved siden af den med prisstigningen i det hele stedfundne fordyrelse af driften at bære de 50 pct. af de stadig forhøjede lønninger, som skolen skal bære, især lønningerne til de ældre lærere. Det må derfor anses for at være af afgørende betydning for højskolernes fremtidige virksomhed og for at sikre lærerkræfterne tilfredsstillende ansættelsesforhold, at staten overtager en større del af lønbyrden.

Ministeriet har fundet det rigtigt samtidig at gennemføre en forenkling af tilskudsberegningerne ved at lade de hidtidige anciennitetsberegninger udgå. Efter lovforslaget afskaffes således det særlige alderstillæg til lærerlønnen, der hidtil er blevet udredt direkte af staten, og den tilskudsberettigede

mindsteløn vil fremtidig være et fast beløb, svarende til begyndelsesløn med sædvanlige tillæg for enelærere på landet, medens mindstelønnen hidtil har været bevægelig, nemlig andenlærerløn med stigende alderstillæg.

Man vil således for at forenkle administrationen fra statens side indskrænke sig til at sikre de enkelte skoler en tilskudssum, hvoraf passende lønninger kan udredes til samtlige lærere. Det må kunne overlades til skolerne og lærerne selv på grundlag af minimumslønnen at træffe aftale angående de enkelte læreres løn efter alder og kvalifikationer — eventuelt efter nærmere retningslinier, aftalt mellem repræsentanter for skolerne og lærerne; ministeriet forudsætter, at der herved drages omsorg for, at der ikke sker nogen nedgang i lønningsindtægten for ældre lærere ved bortfaldet af det fra staten direkte ydede alderstillæg, og det er i det hele taget en almindelig forudsætning, at der ved de foreslåede ændringer af bestemmelserne om løntilskudsberegningen, der alene tilsigter en administrativ forenkling, ikke i noget tilfælde sker nogen forringelse af de enkelte læreres aflønning i forhold til nu.

Det pligtige mindstetimetal for lærerne foreslås forhøjet fra 540 til 600, der stemmer bedre med det rent faktiske timetal for de allerfleste fastansatte høj- og landbrugsskolelærere, således at der må kunne regnes med, at der heller ikke herved sker nogen forringelse af lærernes arbejdsforhold.

Hvor skolen er en selvejende institution med en fastlønnet forstander, foreslås det at yde samme tilskud til forstanderens som til lærernes løn. Det foreslås dog gjort til betingelse, at skolen fuldtud drives for egen regning, således at forstanderen ikke har indtægter ved siden af lønnen gennem forpagtning af skolens landbrug eller af kostforplejningen. Hvor denne betingelse ikke er opfyldt, foreslås tilskuddet til forstanderen ydet i forhold til en efter forstanderens timetal beregnet løn som enelærer på 1. løntrin; forstanderens pligtige timetal er uforandret 540 timer årligt.

Foruden ved tilskudsforhøjelsen søger lovforslaget som anført også at støtte skolerne ved en lempelse af kravene til kursustidens længde, således at skolerne får mulighed for en friere tilpasning af de forskellige kursus'

[Undervisningsministeren.]

varighed efter elevernes ønsker og behov. Det vil ikke mindst betyde noget for de skoler, der søger kontakt med byernes unge.

Et folkehøjskolekursus skal efter forslaget som hovedregel være mindst 3 måneder, hvilket for vinterkursus betyder en lempelse fra det hidtidige krav om 5 måneder, og et landbrugskursus mindst 5 måneder, men for at skabe bedre muligheder for en videregående undervisning foreslås det, forsåvidt angår elever, der tidligere har gennemgået et 5 eller 6 måneders kursus, at indføre regler om godkendelse dels af supplerende højskolekursus af mindst 1 måneds varighed, dels af videregående landbrugskursus af mindst 2 måneders varighed. Samtidig foreslås de korte 14 dages kursus, hvortil der hidtil er ydet tilskud af ministeriets rådighedssum af tipsmidlerne, optaget i selve loven som tilskudsberettigede med visse i forslaget nærmere angivne begrænsninger.

I forbindelse med ønsket om lempelse af kravene til kursernes varighed havde højskoleforeningen fremsat ønske om lempelse af de nugældende minimumskrav til skolerne årslevtal som betingelse for retten til statstilskud. Det er imidlertid ministeriets opfattelse, at disse mindstetal allerede nu er forholdsvis lempelige, og man har derfor i stedet for foreslået indført en beføjelse for undervisningsministeren til under særlige omstændigheder at dispensere fra de krævede elevtal, idet det må erkendes, at der i visse tilfælde kan være trang til at yde en skole støtte, uanset at den i en kortere periode ikke opfylder elevtalskravene. Men det må være en forudsætning herfor, at der bag skolen står en stedlig kreds, der er rede til at vise, at man fra den lokale befolknings side nærer tillid til skolen og dens indsats. Det foreslås derfor at stille den betingelse for dispensation fra elevtalskravene, at amtet, egnens kommuner eller en stedlig kreds yder $\frac{1}{3}$ af det ordinære tilskud, hvorefter de resterende $\frac{2}{3}$ ydes af staten.

De foreslåede forhøjelser af statstilskudet og de nye regler om kortere kursus er som sagt hovedbestemmelserne i lovforslaget, men dette indeholder dog også andre ændringer. For det første er der foretaget forskellige ændringer af rent formel karakter, ligesom man naturligvis har ført loven à jour med hensyn til de nye bestemmelser,

der er gennemført ved tekstanmærkninger på finansloven, angående forhøjelse af statslån, forhøjelse af bygningstilskuddet samt vedrørende nyordning af høj- og landbrugsskolelærernes pensionsforhold.

Man har optaget forslag om indførelse af særlig gunstige regler angående ydelse af elevunderstøttelse til elever, der har af tjent deres værnepligt efter forlængelsen af den militære tjenestetid, hvilket må betragtes som en rimelig genydelse fra samfundets side overfor de pågældende unge værnepligtige.

Endvidere er det foreslået, at der til yderligere fremme af det nordiske samarbejde skal kunne ydes tilskud efter de almindelige regler til danske elever under ophold på høj- og landbrugsskoler i de andre nordiske lande. De andre skandinaviske lande yder ganske vist ikke tilsvarende tilskud til elever under ophold på danske højskoler, men man finder det naturligt, at Danmark efter sin stilling indenfor højskolebevægelsen går foran med en bestemmelse herom.

Endelig er der i lovforslaget optaget en udtrykkelig bestemmelse om, at loven gælder også for Grønland, idet man har ønsket, at det skal ligge ganske klart, at en højskole i Grønland, som et udvalg arbejder for at få oprettet, umiddelbart vil falde ind under loven og opnå støtte efter lovens regler ligesom landets andre højskoler.

Hermed mener jeg at have gjort rede for det væsentlige i det forelagte lovforslag, hvorom jeg iøvrigt tillader mig at henvise til det i bemærkningerne til forslaget anførte, og jeg skal herved anbefale lovforslaget til velvillig behandling og fremme i det høje ting.

Den første såg på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om udlån til statshusholdningsbrug m. m.

Valgt blev: *Chr. Rasmussen, Bladt, Bundvad, Ditlevsen, Horn, Lund Jensen, Teichert, Chr. Thomsen, Niels Eriksen, Anders Andersen, Søren Andersen, Conrad Kofoed, Sønderup, Fibiger, Jørgen Jørgensen (Ullerup), Tesdorpf og Aage Fogh.*

Den følgende sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet.

Valgt blev: *Bladt, Ditlevsen, Horn, Lund Jensen, Kjældgaard, Th. Mikkelsen, Chr. Rasmussen, Chr. Thomsen, Niels Eriksen, Søren Andersen, Peter Larsen, Helga Pedersen, Sønderup, Fibiger, Clausen (Olufskjær), Tesdorpf og Kirkegaard.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om udlån til visse landbrugsejendommers overtagelse til selveje.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 185; fremsættelsen findes i tidenden sp. 798).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Chr. Rasmussen: Det lille lovforslag, der her er til behandling, er for så vidt noget nyt, som man til finansiering af legehuse, der overgår til selveje, hidtil har haft en bevilling i loven om udlån til statshusmandsbrug, men efter som gennemførelsen af loven, lov nr. 240 af 1952, om disse legehuses overgang til selveje skrider frem, har det vist sig, at den udlånsmulighed, der fandtes i henhold til de gamle regler, ikke var tilstrækkelig.

Som følge heraf fremkommer det foreliggende lovforslag, der på et afgørende punkt bryder med de hidtidige regler for udlån til køb af disse ejendomme, idet man nu er gået over til, at der ydes faste afdrag, det vil sige, at afdragstiden ikke bliver så lang, som den hidtil har været, men strækker sig over 40 år med lige store afdrag. Det er en naturlig konsekvens af, at det her drejer sig om ældre ejendomme, hvor bygningerne ikke i alle tilfælde er i altfor god stand og det ville være urimeligt at have den lange løbetid, som normalt er forudsat i statshusmandsloven. Iøvrigt kunne jeg fristes til at sige, at jeg tror, det ville have været en god gerning for det danske landbrug, om man aldrig havde haft lån med så lang løbetid som dem, man normalt har. Disse store og lange gældsstiftelser er efter min opfattelse en dårlig arv, vi efterlader os.

Udover lånet til køb af selve ejendommen, som i henhold til gældende regler i øjeblikket kan strække sig til 136 pct. af ejendomsskylden, kan der gives lån til tillægsjord, hvis ejendommen, samtidig med at den afhændes, suppleres op til en passende størrelse, ligesom der kan gives lån til udvidelse af bygningerne. Derudover kan der i visse tilfælde gives etableringslån og installationslån. Dette må også betragtes som et meget stort gode, og jeg tror, det vil være muligt om ganske få år at afvikle de allerfleste af de legehuse, vi har liggende rundt omkring, og derved skabe en hel del selvstændige brug af en sådan størrelse, at en familie vil være i stand til at leve på dem.

Må jeg med det samme benytte lejligheden til at sige, at der jævnlig er klaget over jordlovsudvalgets langsomme administration. Det vil være urimeligt at tage denne langsomhed i forsvar, men hvad angår arbejdet med afløsning af disse legehuse efter lov nr. 240 af 1952, er dette så kompliceret, at man afgjort må regne med, at der vil gå et stykke tid, før det vil være afviklet, og det er vel næppe sandsynligt, at hele den bevilling, der søges efter dette lovforslag, vil medgå i hvert fald det første år. Så langt tror jeg ikke man vil være i stand til at nå.

Jeg skal med disse få bemærkninger anbefale dette lovforslag, som jeg anser for meget værdifuldt, til hurtig og velvillig behandling i det høje ting.

Frode Carstensen: Det foreliggende lovforslag tilsigter at tilvejebringe hjemmel til at yde de lån, som omhandles i lov nr. 240 af 7. juni 1952 om visse landbrugsejendommers, de såkaldte legehuses, brug og overgang til selveje. Denne lov blev enstemmigt vedtaget både i folketing og landsting, og venstre kan give tilslutning til det foreliggende lovforslag til finansiering af denne lov.

Vi finder det rimeligt og rigtigt, at de legehuse, der går over til selveje uden nævneværdig forandring i areal og bygninger, ikke får lige så gunstige lånebetingelser, navnlig med hensyn til afdragstiden, som nyoprettede og nybyggede husmandsbrug, da det for legehusesens vedkommende drejer sig om brug i drift og i almindelighed om brug med ældre og ofte halvdårlige byg-